

Plenum

Tisdag 9.4.2024 kl. 13.59—15.24

9. Lagmotion med förslag till lagar om ändring av arbetsavtalslagen och statstjänstemannalagen

Lagmotion LM 7/2024 rd Elisa Gebhard sd m.fl.

Remissdebatt

Talman Jussi Halla-aho: Ärende 9 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talman konferensen föreslår att ärendet remitteras till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

För debatten reserveras i detta skede högst 30 minuter. Om vi inte inom denna tid hinner gå igenom talarlistan avbryts behandlingen av ärendet och fortsätter efter de övriga ärendena på dagordningen. — Ledamot Gebhard, varsågod.

Debatt

14.59 **Elisa Gebhard sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Raskaus- ja perhevapaasyrjintä ovat oikeita ja vakavia ongelmia työelämässä. Esimerkiksi yli puolet työelämää koskevista tasa-arvovaltuutetun neuvontapalveluun tulevista puheluista ja kolmasosa kirjallisista yhteydenotoista liittyy juurikin raskaus- ja perhevapaasyrjintään tai sen epäilyihin. Perhevapaa ei kuitenkaan nollaa kenenkään ammattitaitoa, eikä sen pitäisi olla kenenkään urakehityksen tiellä. Yksilöille nämä syrjintätilanteet ovat sietämättömiä, mutta ei ole myöskään yhteiskunnan etu, jos työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen koetaan hankalaksi tai jos perheellistyvä joutuu riskeeraamaan urasuunnitelmansa. Kaikista suurinta taloudellista tasa-arvoa voidaan tuottaa tai olla tuottamatta nimenomaan työelämässä, ja juuri siksi raskaus- ja perhevapaasyrjinnän torjunnalla on iso merkitys.

Kaksi toimenpidettä, joita ehdotan tässä aloitteessa, ovat perhevapaalta palaavan tehostettu irtisanomissuoja ja määräaikaisessa työsuhteessa olevien suojat raskaus- ja perhevapaasyrjinnältä. Perhevapaan vuoksi irtisanominen on tasa-arvoaisissa kielletty. Silti syrjintäepäilyjä ja -tapauksia ilmenee, ja erityisen haavoittuvassa asemassa ovat määräaikaisissa työsuhteissa olevat. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa määräaikainen työsuhde päättyy perhevapaan tai raskauden aikana ja toinen henkilö palkataan hoitamaan täysin samoja tehtäviä.

On syytä huomioida myös, että Suomessa on Euroopan maista neljänneksi eniten määräaikaisia työsuhteita. Tilastokeskuksen mukaan määräaikaisissa työsuhteissa työskenteli vuonna 22 lähes 20 prosenttia naispalkansaajista ja 15 prosenttia miespalkansaajista. Määräaikaiset työsuhteet ovat siis yleisempiä naisilla kuin miehillä, mutta myös miehillä määräaikaisten palkansaajien osuus on kasvanut hieman. Lisäksi hallituksen helpottaessa määräaikaisten työsuhteiden solmimista tulee niiden määrä luultavasti kasvamaan toistaiseksi voimassa olevien kustannuksella.

Punkt i protokollet PR 32/2024 rd

Esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu onkin suositellut kertomuksissaan eduskunnalle, että perhevapaata käyttävän suojaa vahvistettaisiin ottamalla palvelussuhdelakeihin kiello jättää määräaikainen työsopimus uusimatta raskauden tai perhevapaan vuoksi. Oikeustila kaipaa selkeyttämistä, sillä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän kieltävää, nimenomaan määräaikaisia työsuhteita koskevaa säännöstä ei tällä hetkellä ole. Tämä on myös omiaan aiheuttamaan tilanteita, joissa työntekijät eivät tunne omia oikeuksiaan tai uskalla viedä syrjintäepäilyjä eteenpäin oikeudelliseen prosessiin. Toisin sanoen syrjinnästä ei seuraa yhtään mitään. Näin ollen nimenomaan sellaisten tilanteiden, joissa työnantaja jättää jatkamatta raskaana olevan tai perhevapaata käyttävän, määräaikaisessa työsuhteessa olevan työntekijän työsuhdetta raskauden tai perhevapaan aikana tilanteessa, jossa työnantaja tosiasiallisesti tarvitsee työntekijöitä samoihin tai samankaltaisiin tehtäviin, tämän olisi katsottava johtuvan työntekijän raskaudesta tai perhevapaan käyttämisestä. Tällaisessa tilanteessa tulisi siis työnantajan vastuulle osoittaa, että työsuhteen jatkamatta jättäminen johtuu muusta seikasta kuin työntekijän raskaudesta tai perhevapaan käytöstä. Eli toisin sanoen todistustaakka olisi työnantajalla. Mikäli tällöin katsotaan, että työnantaja on jättänyt jatkamatta määräaikaisen työntekijän työsuhdetta raskauden tai perhevapaan käytön perusteella, työnantaja olisi velvollinen myös maksamaan työntekijälle korvauksen työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä työsopimuslain 12 luvun 2 §:n mukaisesti.

Toiseksikin ehdotan aloitteessa perhevapaalta palaavalle tehostettua irtisanomissuojaa. Tämä niin kutsuttu jälkisuoja mahdollistaisi sellaisten tilanteiden ehkäisemisen, joissa työtehtäviin tehdään muutoksia perhevapaan aikana ja tämä johtaa perhevapaalta palaavan työntekijän huonompaan asemaan työpaikalla kuin ennen perhevapaalle jäämistä, siten altistaen myös irtisanomiseksi tulemiselle. Esimerkkejä tällaisesta tilanteesta ovat perhevapaalta palaavan henkilön työtehtävien siirtäminen kokonaan muille tai esimerkiksi jo sovitujen ylennysten peruminen ja niin edelleen.

Korostan, että vaikka tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki pitävät sisällään myös työelämää koskevat syrjinnän kiellot, ei lainsäädännössä käytännössä tai nimenomaisesti suojata raskaana olevaa tai perhevapaata käyttävää sellaisessa tilanteessa, kun työpaikalla tapahtuu muutoksia. Perhevapaalta palaavan irtisanomissuoja ei myöskään sisälly nykyiseen lainsäädäntöön. Siksi asiasta säätäminen työsopimuslaissa nimenomaisesti toisi edellä kuvatut tilanteet päättämiskorvausvelvollisuuden piiriin, mikä parantaisi työntekijän asemaa. Jälkisuoja tulisi koskemaan sekä henkilöperusteisia että taloudellisia ja tuotannollisia irtisanomisia.

Arvoisa puhemies! Haluan lämpimästi kiittää kaikkia aloitteen allekirjoittaneita. En valitettavasti usko, että pelkkä valistus työelämän pelisäännöistä tai syrjinnän moraalinen tuomitseminen riittävät, vaan tarvitaan nimenomaisesti sääntelyä, jotta työelämä olisi reilumpi perheellistyville. Nimittäin jokaisen tulisi voida unelmoida perheestä ilman, että samalla täytyy pelätä työuran takapakkia. Vaikka hallituspuolueista ei olekaan ollenkaan allekirjoituksia tässä aloitteessa, toivon, että hallitus tarttuisi siinä esitettyihin asioihin — lupaan hallitus jo omassa hallitusohjelmassaan tehokkaita keinoja raskaussyrjinnän torjumiseksi, joten tässä niitä ehdotuksia olisi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

15.06 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Kaikki esitykset ja uudet avaukset reilumman ja tasa-arvoisemman työelämän takaamiseksi jokaiselle ovat erittäin tervetulleita. Ja

Punkt i protokollet PR 32/2024 rd

juuri siihenhän myös tämä edustaja Gebhardin tekemä lakialoite osaltaan pyrkii puuttumalla nykyistä tehokkaammin lainsäädännön avulla raskaus- ja perhevapaasyrjintään työelämässä. Tämä lakialoite on tarpeellinen, odotettu ja hyvin kannatettava. Olen sen siksi itsekkin allekirjoittanut yhdessä useiden sosiaalidemokraattien ja myös vasemmistoliiton kansanedustajakollegoiden kanssa.

Lakialoitteessa todetaan tasa-arvovaltuutetun ja useiden järjestöjen esittäneen jo pidemmän aikaa erilaisia keinoja puuttua nykyistä paremmin raskaus- ja perhevapaasyrjintään työelämässä. Ongelma on todelliseksi todettu, ja meillä lainsäätäjillä on velvollisuus etsiä vaikuttavia keinoja ongelmaan puuttumiseksi nykyistä paremmin. Lakialoitteessa ehdotetaan perhevapaalta palaavan tehostettua irtisanomissuojaa ja määräaikaaisessa työsuhteessa olevan perhevapaata käyttävän suojan vahvistamista työelämässä.

Usein kuulee todettavan, että laki kieltää jo tälläkin hetkellä syrjinnän raskauden, synnytyksen, vanhemmuuden tai perheen huoltovelvollisuuden perusteella. Tämä on tietenkin totta, mutta silti raskaus- ja perhevapaasyrjintää edelleen esiintyy suomalaisessa yhteiskunnassa työmarkkinoilla. Nykyinen lainsäädäntömme ei siten yksin ole riittänyt poistamaan näitä epäkohtia. Huomionarvoista on, kuten lakialoitteessakin todetaan, että tasa-arvovaltuutetun neuvontapalveluun kohdistuvista yhteydenotoista hyvin merkittävä osa liittyy kohdattuun raskaussyrjintään tai sen epäilyihin. Siksi lainsäädäntöä on nyt tarpeen vahventaa.

Arvoisa puhemies! Reilu vuosi sitten käynnistyneen vaalikauden kuluessa olemme käsitelleet tässä salissa jo useita lakialoitteita, jotka koskevat työelämän pelisääntöjen kirkastamista ja heikossa asemassa olevan työntekijän aseman parantamista sekä erilaisten väärinkäytösten nykyistä tehokkaampaa kitkemistä työelämästä. Mainittakoon esimerkiksi edustaja Suhosen ja Lylyn lakialoitteet, joissa on esitetty muun muassa järjestökannetta ja työntekijöiden aseman vahvistamista yritysten hallinnossa Ruotsin-mallin mukaisesti. Unohtaa ei sovi myöskään tärkeää lakialoitetta alipalkkauksen kriminalisoimisesta työmarkkinoilla.

Tämä lakialoite tasa-arvoisemmasta työelämästä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän kitkemiseksi liittyy osaksi näiden lakialoitteiden kokonaisuutta. Aloitteista muodostuu kuva siitä, että työelämää on mahdollista kehittää myös oikeudenmukaisesti ja reilulla tavalla. Näitä toimia toivoisinakin maan hallituksen nyt vakavasti harkitsevan lyhytnäköisten työelämäheikkouksien asemesta, sillä työelämää ja siinä yhä esiintyviä ongelmia olisi arvokasta käydä kehittämään ja ongelmia ratkomaan aidosti yhdessä ratkaisuja etsien, ei sanellen. Kannustankin hallitusta tutustumaan näihin lakialoitteisiin ja ryhtymään niiden toteuttamiseen ripeästi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

15.10 Timo Suhonen sd: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Nyt lähetekeskustelussa on erittäin kannatettava lakialoite, jossa ehdotetaan toimenpiteitä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän torjumiseksi. Edustaja Gebhard on valmisteellut tämän tärkeän lakialoitteen erinomaisesti, kiitos teille siitä.

Aloitteeseen liittyvässä selonteossa mainitaan muun muassa seuraavaa: ”Nimenomaan sellaisten tilanteiden, joissa työnantaja jättää jatkamatta raskaana olevan tai perhevapaata käyttävän, määräaikaaisessa työsuhteessa olevan työntekijän työsuhtetta raskauden tai perhevapaan aikana tilanteessa, jossa työnantaja tarvitsee työntekijöitä samoihin tai saman-

Punkt i protokollet PR 32/2024 rd

kaltaisiin tehtäviin, olisi katsottava johtuvan työntekijän raskaudesta tai perhevapaan käyttämisestä. Tällaisessa tilanteessa tulisi työnantajan vastuulle osoittaa, että työsuhteen jatkamatta jättäminen johtuu muusta seikasta kuin työntekijän raskaudesta tai perhevapaan käytöstä, eli todistustaakka olisi työnantajalla. Mikäli tällöin katsotaan, että työnantaja on jättänyt jatkamatta määräaikaisen työntekijän työsuhdetta raskauden tai perhevapaan käytön perusteella, työnantaja olisi velvollinen maksamaan työntekijälle korvauksen työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä.”

Arvoisa herra puhemies! Olen valitettavasti ollut näkemässä varsin läheltä tilanteen, jossa arvostetun ammattityöntekijän määräaikaista työsuhdetta ei jatkettu ja tilalle otettiin uusi työntekijä tekemään samaa tehtävää. Kyseessä oli selvästi se, että työntekijän raskaus aiheutti työsuhteen päättymisen. Eli näitä esimerkkejä valitettavasti on työelämässä. Tämän vuoksi edustaja Gebhardin lakialoite on todella tärkeä ja kannatettava paremman työelämän puolesta. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Gebhard, olkaa hyvä.

15.12 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Haluan vielä ihan erikseen siteerata, mitä hallitusohjelmassa tästä teemasta sanotaan: ”Hallitus poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista tehokkaammalla informoinnilla, hyvien käytäntöjen levittämällä ja muun muassa alustatalouden tehokkaammalla valvonnalla. Erityisesti raskaus- ja perhevapaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn kohdistetaan tehokkaampia keinoja.”

Arvoisa puhemies! Haluaisin kysyä ja mielelläni kuulisin myös hallituspuolueiden edustajien näkemyksiä, mitä nämä keinot oikein ovat. Toistaiseksi hallitus ei nimittäin ole mitään konkreettisia keinoja raskaus- ja perhevapaasyrjinnän torjumiseksi esittänyt, vaan vaikuttaa siltä, että nämä tätä koskevat hallitusohjelmakirjaukset jäävät ihan korulauseiden tasolle. Esimerkiksi tehokas informointi on toki tärkeää, mutta se ei kerta kaikkiaan riitä, jos lainsäädäntö laahaa perässä.

Sen sijaan hallitus itse asiassa toimii aivan päinvastoin. Hallitus heikentää työntekijöiden asemaa monella tavalla. Tiedämme esimerkiksi, että määräaikaisessa työsuhteessa olevat ovat haavoittuvassa asemassa ja alttiina juuri raskaus- ja perhevapaasyrjinnälle. Silti hallitus nimenomaisesti haluaa helpottaa määräaikaisten työsopimusten tekoa siten, että jatkossa enintään vuoden määräaikainen työsopimus ei vaatisi erityistä perustetta sille määräaikaaisuudelle. On oletettavissa, että määräaikaisten työsuhteiden määrä tulee lisääntymään nimenomaan vakituisten toistaiseksi voimassa olevien työsuhteiden kustannuksella, joten sen takia todella toivoisin, että hallitus vielä tarttuisi esimerkiksi tässä ehdottamani esityksiin raskaus- ja perhevapaasyrjinnän torjumiseksi ja toki voisi ehdottaa omiakin keinoja, miten tähän erittäin merkittävään työelämän ongelmaan puututaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

15.14 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Gebhard toi tässä lakialoitteen esittelypuheenvuorossa ja myös äskeisessä puheenvuorossa hyvin esiin sen, että hallitusohjelmassa lupaillaan tehokkaampia keinoja raskaus- ja perhevapaasyrjintään puuttumiseksi työmarkkinoilla. No, hallitusohjelmissahan usein on näitä tavoitteita erilaisia, ja siten konkretia ratkaisee vaalikauden aikana, päästäänkö niihin tavoitteisiin.

Punkt i protokollet PR 32/2024 rd

Nyt tässä on käsillä positiivinen tilanne siinä mielessä, että itse asiassa oppositio tässä avittaa hallitusta oman ohjelmansa tavoitteiden toteuttamisessa. Tässä lakialoitteessa olisi nyt sellainen konkreettinen keino, jolla puuttumista ongelmaan hallitusohjelmassa hieman hapuillen lupaillaan. Ja nyt olisikin hyvä se kannanotto hallituksen suunnalta kuulla, että kävisivätkö nämä keinot, mitä tässä lakialoitteessa on hyvin selkeästi esitetty, kattavasti perusteltu, jotta siihen ongelmaan kyetään puuttumaan, mistä hallitusohjelmakin kuitenkin sivuillaan puhuu. Nyt on tarjolla ratkaisuja. Nyt tarvitaan vain viesti siitä, tartutaanko niihin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nikkanen, olkaa hyvä.

15.16 Saku Nikkanen sd: Arvoisa puhemies! Tosiaan haluan itsekin kiittää lakialoitteen tekijää erinomaisesti valmistellusta ja erittäin perusteellisesti tehdystä aloitteesta. Kuten tässä on jo aiemminkin todettu, tämä on tosiaan suora kädenojennus sinne hallituksen suuntaan ja, voisi sanoa näin jääkiekkotermein, ”syöttö lapaan”. Eli kannustan kyllä tarttumaan tähän aloitteeseen siellä hallituksen pöydässä.

Kuten myös on todettu, tämä ongelma on todellinen, eli raskaus- ja perhevapaasyrjintää edelleen meillä valitettavasti työelämässä tapahtuu ja esiintyy, ja kyllä tässäkin mielessä meidän on ehdottomasti perusteltua lainsäädännön keinoin tarttua tähän ongelmaan. Nimittäin kyllähän se on niin, että me tarvitsemme kaikki mahdolliset keinot nyt kannustaa ihmisiä perhe-elämän ja työelämän yhdistämiseen. Me tiedämme kaikki, millainen väestön ikärakenne meillä täällä on. Eli kyllä kaikenlaiset keinot, millä me pystymme edistämään tasa-arvoa ja perheen ja työelämän yhdistämistä, tulee ottaa nyt käyttöön.

Eli vetoan hallitukseen, että tehdään käytännön konkreettisia toimia paremman ja tasa-arvoisemman työelämän puolesta. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

15.17 Timo Suhonen sd: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tässä vielä rohkaistuini pitämään puheenvuoron, kun kuuntelin edustajien loistavia puheenvuoroja siitä, että nyt tämä edustaja Gebhardin tekemä lakialoite kaikessa erinomaisuudessaan vielä lisäksi, että se on hyvä ja nimenomaan puuttuu niihin epäkohtiin, mitä olemme tunnistanee tässä yhteiskunnassa jo pitkän ajan takaa — aiemminkin on ollut asia valmistelussa, mutta mitään ei ole tapahtunut — niin nyt termi ”syöttö lapaan” oli kyllä varsin osuva. Elikkä hallitusohjelman kirjauksia tukeva aloite on varsin loistava tässä tilanteessa, missä me nyt näemme hallitusohjelman työelämäkysymysten kirjauksia ja osin jo päätökseen tulevia ratkaisuja siitä, miten yksipuolisia ne nyt toisaalta ovat olleet. Nyt nimenomaan tämä lakialoite kun ja jos eteenpäin, kuten toivoa saattaa, täydentäisi loistavasti sitä puolta, että myös työntekijöitten oikeuksia parannettaisiin ja nimenomaan työelämäkysymyksien kohdalla myös sitä työhyvinvointia ja itse asiassa myös työllisyyttä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Gebhard, olkaa hyvä.

15.18 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Haluan puhua vielä hieman perhemyönteisyydestä, sillä tässä salissa puhutaan hyvin paljon perhemyönteisyydestä, perheiden tukemisesta ja myös sellaisista toimista, joilla pyritään vaikuttamaan syntyvyyteen.

Punkt i protokollet PR 32/2024 rd

Itse ajattelen niin, että kyse on pääosin hyvin henkilökohtaisista valinnoista ja niihin ei kaikilta osin pysty politiikalla vaikuttamaan. Mutta on kuitenkin niin, että esimerkiksi varmuus työsuhteen jatkumisesta luo merkittävästi parempaa taloudellista turvaa yksilölle kuin esimerkiksi mikään tukimuoto, mistä täällä on keskusteltu. Ajattelen niin, että sellaiset teemat kuin sosiaaliturva ovat tärkeitä tulonjaon tasa-arvon edistämiseksi, mutta reilumpi työelämä on paitsi itseisarvo myös ehkäpä tehokkain mahdollinen tapa edistää myös taloudellista varmuutta, joka yksilöllä on, ja siten myös rohkaista tekemään erilaisia valintoja elämässä.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.